วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
ISSN : 3057-1952 (ONLINE)

กระบวนการการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมในยุคปัจจุบัน

The Contemporary Learning Processing of Buddhadhamma

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล[1] Phra Maha Pairod Nyanakusalo
Email: maharayong@gmail.com
ประชา แสงทองสุข[2] Pracha Sangthongsuk
Email: maharayong@gmail.com
ธีร์ธวัช ภูมิประมาณ[3], Theethawat Phoomparmarn
Email: acting.lt.theethawat@gmail.com

Received: *April 24, 2025* **Revised:** *June 22, 2025*
Accepted: *June 22, 2025*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์หลักสำคัญเพื่อการพิจารณากระบวนการการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันเพื่อให้เกิดสัมฤทธิผลสูงสุดตามที่ผู้ศึกษาตั้งใจ 2) นำเสนอพุทธวิธีที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำเรื่องการเรียนรู้ปริยัติธรรม ทรงนำเสนออานิสงส์แห่งการฟังในโสตานุคตสูตร เป็นหนทางเพื่อความเป็นพหูสูต 3) แสดงให้เห็นว่าศาสตร์แห่งการเรียนรู้สมัยใหม่มีความสอดคล้องกับแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะแนวทางให้ การสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องจำเป็นต้องได้รับการอบรมศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้อง ในทางโลกนั้น นักวิชาการนำเสนอกระบวนการที่นำไปสู่ความทรงจำและเข้าใจในเนื้อหาสาระของข้อมูลที่ได้ศึกษา เพื่อให้เกิดสัมฤทธิผลสูงสุดตามที่ผู้ศึกษาตั้งใจ พระพุทธองค์ทรงชี้แนะแนวทางผ่านการฟังธรรมอย่างถูกวิธีอันเป็นกระบวนการการเรียนรู้ผ่านพระสูตร คือ โสตานุคตสูตร เมื่อผู้ศึกษาพุทธธรรมมีความวิริยะอุตสาหะ ตั้งสัจจาธิษฐานศึกษาเล่าเรียนพระธรรมอย่างถูกวิธีแล้ว ความสำเร็จคือการบรรลุธรรมย่อมบังเกิดขึ้นได้ในที่สุด

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้, ปริยัติธรรม, โสตานุคตสูตร

---

[1] อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มจร

[2] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวชิราลงกรณบาลีเถรวาทราชวิทยาลัย นครปฐม

[3] นักวิชาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

This article presents 1) the manifestation of conceptualized and contemporary learning process in order to the excellence, 2) the suggested learning techniques from Buddha in Sotanugata Sutta, and 3) the accordance between contemporary learning process and the suggested techniques from Buddha. The learning paradigm is a necessity to assure the fruitful learning process. Buddha suggested the learning through mindfully listening to dhamma talk and study in Sotanigata Sutta. With the strenuous effort in order to search for excellence in studying, the prosperous outcome along with wisdom will prevail. The annihilation of all the grief and sorrow will be made real in this transmigration.

Keywords: Learning Process, Pariyatti Dhamma, Sotanugata Sutta.

บทนำ

ความพยายามในแสวงหาความรู้และกระบวนการการจัดการการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่าง ๆ เป็นที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสร้างโครงสร้างการเรียนรู้สำหรับศาสตร์ปัจจุบันด้วยวิธีการต่าง ๆ อันเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าใจเนื้อหาสาระที่มีความสนใจในสหสาขาวิชาต่าง ๆ

การบูรณาการการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงพุทธธรรมเป็นการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสำคัญ คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมใน 2 ด้าน[4] เป็นหลักคือ 1) ทางจิตวิทยา คือ ก) พัฒนาด้านด้านจิตใจ ข) พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ค) พัฒนาด้านปัญญา และ 2) ทางด้านร่างกาย ก) พัฒนาด้านพฤติกรรม ข) พัฒนาวินัยปฏิบัติตนตามหลักธรรม ค) พัฒนาศักยภาพของผู้ศึกษาและผู้ปฏิบัติ หลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนกระทำเพราะเป็นหนทางที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง และยังประโยชน์และสัมฤทธิผลเพื่อให้ปฏิเวธธรรมเกิดขึ้นได้[5]

พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำวิธีการที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาปริยัติธรรมโดยเฉพาะซึ่งเนื้อความแห่งกระบวนการเรียนรู้พุทธธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำปรากฏในหลายหมวดหมู่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

---

[4] พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2539). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, หน้า 12

[5] พงศกร มงคลหมู่, **การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม,** (วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563), หน้า 59

ทฤษฎีการเรียนรู้

Benjamin S. Bloom นักจิตวิทยาการศึกษาชาวอเมริกัน เกิดที่ Lansford รัฐ เพนซิลเวเนีย จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทที่ Pennsylvania State College ในปี 1935 และจบปริญญาเอกด้านการศึกษาที่มหาวิทยาลัยชิคาโก[6] ทำการศึกษาและวิจัยเรื่องการเรียนรู้ การประเมินและอธิบายกระบวนการของการพัฒนาความรู้ของผู้เรียน Bloom เชื่อว่า การเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอน จะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาให้ชัดเจนซึ่งมีทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพฤติกรรมนิยม และจิตวิทยาพื้นฐานของมนุษย์เป็นพื้นฐาน Bloom ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม ไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณวุฒิภาวะ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ หากบุคคลเกิดการเรียนรู้จะเกิดการ[7]

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ความเข้าใจและความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ 3) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสมใจ ด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดทักษะและความชำนาญมากขึ้น เช่น การ ใช้มือ การใช้ร่างกาย เป็นต้น[8]

Bloom ได้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลัก Bloom's taxonomy of learning คือกรอบแนวคิดในการจัดหมวดหมู่ทักษะการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ จากขั้นพื้นฐานที่สุด จนถึงขั้นที่มี

---

[6] Churches, Andrew. **Bloom's Digital Taxonomy**. (Online) Available: http://edorigami.wikispaces.com/Bloom%27s+Digital+Taxonomy.

[7] Bloom, B.S. (Ed.). Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., Krathwohl, D.R. (1956). **Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain**. New York: David McKay Co Inc. Page 59.

[8] Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., Wittrock, M.C. (2001). **A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives**. New York: Pearson, Allyn & Bacon.

รายละเอียดมากที่สุด เพื่อช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถประเมินและพัฒนาความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น 6 ระดับคือ

1) ระดับพื้นฐาน คือ การจำ (Remembering) มีเป้าหมายเพื่อจดจำข้อมูลหรือความรู้ที่เคยเรียนมา ด้วยการตั้งคำถาม เป็นต้น กิจกรรมหลักที่ต้องกระทำคือ การท่องจำ สรุปเนื้อหา ทบทวนบทเรียน เป็นต้น

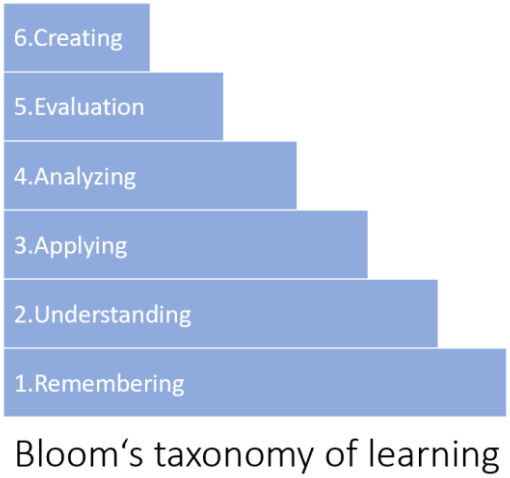
2) ระดับที่สอง คือ การเข้าใจ (Understanding) มีเป้าหมายเพื่อเข้าใจความหมายและสามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างแตกฉานมีความเข้าใจ ด้วยการแสดงเนื้อหาสาระด้วยคำพูดของตนเอง ยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เป็นต้น

3) ระดับที่สาม คือ การประยุกต์ (Applying) มีเป้าหมายเพื่อนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว ด้วยการทดลอง แก้ไขปัญหา เป็นต้น

4) ระดับที่สี่ คือ การวิเคราะห์ (Analyzing) คือการวิเคราะห์ มีเป้าหมายเพื่อแยกแยะและทำความเข้าใจ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระที่ได้ศึกษา ด้วยการวิเคราะห์โครงสร้าง สร้างแผนภูมิ ระบุสาเหตุที่มาของเนื้อหาสาระที่ศึกษา เป็นต้น

5) ระดับที่ห้า คือ การประเมิน (Evaluation) คือการประเมิน มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินคุณค่าหรือความเหมาะสมของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยการวิพากษ์บทความ ตัดสินผลทดลอง เป็นต้น

6) ระดับสูงสุด คือ การสร้างสรรค์ (Creating) คือ การสร้างสรรค์ผลงาน มีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากเนื้อหาสาระที่ศึกษา ด้วยการการวิจัย สร้างผลงาน ออกแบบโมเดล เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของ Bloom’s taxonomy of learning

การศึกษาพุทธธรรม

การแสวงหาและการจัดการกระบวนการการเรียนรู้ทางพุทธธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้รอบคอบ รอบด้านและครอบคลุมทุกกระบวนการการพัฒนา เป็นแนวทางพัฒนาพัฒนาศักยภาพให้รู้จัก

ปฏิบัติต่อธรรมชาติ ปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง เพราะการศึกษาตามแนววิถีพุทธถือว่าการเรียนรู้จริง ได้ผลจริง ต้องปฏิบัติจริง และยังเกิดปฏิเวธธรรมให้บังเกิดขึ้น

พระพุทธองค์ทรงแนะนำแนวทางการบูรณาการการเรียนรู้อันได้แก่การสะสมสุตตะ หรือ การฟังธรรม ดังพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงว่า *โสตาวธาเน ปญญา สุตมเย ญาณ์* แปลความว่า ปัญญาในการทรงจำธรรมที่ได้ฟังมาแล้วเป็นสุตมยญาณ[9] ดังนี้ การฟังก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้ 1) เข้าใจความรู้สึกของผู้พูด 2) เพิ่มความรู้และประสบการณ์ 3) มีความสุขและเพลิดเพลิน 4) พัฒนาทักษะทางภาษา 5) พัฒนาสมรรถภาพทางความคิด[10]

พระพุทธองค์ทรงแนะนำอานิสงส์ 4 ประการ แห่งการฟังธรรมไว้ในโสตานุคตสูตรดังนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ 4 ประการแห่ง ธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสตประสาท คล่องปากขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ อันบุคคลพึงหวังได้-

อานิสงส์ 4 ประการ อะไรบ้าง คือ[11]

1. *โสตานุคตา* ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรมเวทัลละ[12] การฟังอย่างตั้งใจเพื่อให้เรียนรู้เนื้อหาสาระที่ยังไม่เคยได้ยินให้เข้าสู่โสตประสาท อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งโสตญาณ การตั้งใจสดับฟังข้อมูลพุทธธรรมเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างปัญญา การเปิดรับฟังเป็นหนทางทำให้เกิดปัญญา การฟังที่ปราศจากอคติ เปิดรับฟังด้วยเหตุผลตามสมควรแก่ปัญญาของผู้ศึกษาให้เกิดข้อมูลเนื้อหาสาระเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ อนึ่งการรับฟังข้อมูลของเนื้อหาสาระใหม่ ๆ ที่ผู้ศึกษายังไม่คุ้นเคยอาจก่อให้เกิดปัญหาในการรับฟัง คือผู้ศึกษาอาจจะเกิดความไม่เข้าใจในครั้งแรก ๆ ที่ได้รับฟัง พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้เกิดการเปิดรับฟังอยู่เสมอ กล่าวคือเมื่อไม่ฟังไม่เข้าใจในขั้นต้น ให้เปิดรับฟังซ้ำ ๆ จนเกิดความเข้าใจในหัวข้อและสาระธรรมที่ได้ประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน

2. *วจสานุเปกฺขิตา* ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นเป็นภาวะเข้าถึงโสตประสาท คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ[13] การท่องให้คล่องปากเป็นหนทางลัดสั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เปรียบได้กับการบริกรรมคาถาใดคาถาหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความทรงจำ การบริกรรมเนื้อหาสาระด้วยการท่องให้คล่องปากยังมีอานิสงส์ที่สำคัญคือสามารถนำกลับมาใช้ได้ทันทีเมื่อต้องการ กล่าวคือเมื่อมีการสังคยานาในคาถาต่าง ๆ เมื่อมีความชำนาญจากการท่องให้คล่องปากเสียก่อน จะสามารถทำให้การนำบทหรือคาถาเหล่านั้นกลับมาใช้ตั้งต้นศึกษาในสาระอันละเอียดลึกซึ้งได้ดีมากขึ้น การบริกรรมจนคล่องปากยังอานิสงส์

---

[9] อภิ.วิ.(บาลี) 35/100

[10] อารี พันธ์มณี. **จิตวิทยาการเรียนการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 5. (2544). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ. หน้า 12.

[11] อัง.จตุ.(ไทย) 2/473

[12] อัง.จตุ.(ไทย) 21/191

[13] อัง.ปัญจ.(ไทย) 22/87

ข้ามภพข้ามชาติให้เกิดความคุ้นเคยในธรรมได้ด้วยอำนาจปกตูปนิสสยปัจจัยได้ด้วย ความสำคัญของการบริกรรมจนคล่องปากที่ชัดเจนที่สุดคือทำให้จิตครองสติอยู่ตลอดเวลา[14] เป็นการปรับทัศนคติต่อเนื้อหาสาระไปในคราวเดียวกัน การบริกรรมที่สำเร็จนั้นการท่องจำให้คล่องปากจะต้องประกอบด้วยสติเสมอ ในคราวที่เกียจคร้านหรือจิตใจหดหู่ง่วงเหงาหาวนอน การท่องจำจะไม่สามารถก่อนให้เกิดความจำได้เนื่องจากขาดสติในการทบทวน การท่องให้คล่องปากจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อยังให้เกิดความเข้าใจได้ในที่สุด

3. *มนสานุเปกฺขิตา* เมื่อตายไปจะไปเกิดในหมู่เทพหมู่ใดหมู่หนึ่ง บทแห่งธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏแก่เธอผู้มีความสุขในภพนั้น[15] เมื่อสติเกิดขึ้น การบันทึกข้อมูลไว้ในใจด้วยความจำที่ประกอบด้วยความเข้าใจจะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้ในที่สุด นอกจากนี้ ความทรงจำเพียงลำพังไม่สามารถทำให้เกิดความถูกต้องในการศึกษาได้ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาปริยัติธรรมคือการก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ได้ศึกษา ความเข้าใจในเนื้อหาสาระจะทำให้เกิดการสรุปความหมาย การจัดหมวดหมู่เนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาปฏิบัติในระยะยาว อีกทั้งยังความเข้าใจยังเป็นพื้นฐานแห่งการบรรลุธรรมในที่สุด

4. *ทิฏฐิยา สุปฏิวิทฺธา* ต่อมา เธอระลึกได้จึงบรรลุคุณวิเศษ เร็วพลัน[16] ภิกษุทั้งหลาย การบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือผู้ศึกษาสามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคมได้ ความเข้าใจแตกฉานในเนื้อหาสาระที่ปรากฏในการศึกษาปริยัติธรรม เป็นเบื้องบาทสำคัญของการเข้าถึงปฏิเวธธรรม คือการบรรลุอนุตตรธรรมได้ในที่สุด ผลการศึกษาที่ถูกต้องคือความสำเร็จของผู้ศึกษาที่สามารถเข้าถึงพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์ในการแสวงหาโมกข์เพื่อหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ในที่สุด ความเข้าถึงซึ่งเนื้อหาสาระแม้จะยังไม่ก่อให้เกิดการบรรลุธรรมในปัจจุบันภพนี้ ก็ยังมีอานิสงส์ให้เข้าใจหลักการปฏิบัติ และค่านิยมที่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญญาในการท่องเที่ยวไปเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ

อานิสงส์ที่เกิดจากการฟังธรรม เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่สำคัญในพระพุทธศาสนาเพราะพระพุทธองค์ทรงแนะนำทางแห่งการดับทุกข์ไว้อย่างครอบคลุม ละเอียดและรอบด้าน ผู้ศึกษาพึงสดับรับฟังธรรมะ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้มีมีประสิทธิภาพผ่านการฟังให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

---

[14] อัง.จตุ.(ไทย) 22/191

[15] อัง.จตุ.(ไทย) 21/277

[16] อัง.จตุ.(ไทย) 22/411

การบูรณาการการเรียนรู้ข้อมูลการศึกษา

ความพยายามในการพัฒนาแนวความคิดรูปแบบและโครงสร้างการจัดการการศึกษาและการแสวงหาแนวทางการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดในศาสตร์ต่างทางโลกที่มีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับแนวทางการบูรณการการเรียนรู้ที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำ[17]

Arlin Kuncic นักสังคมจิตวิทยาแห่ง University of Western Ontario ได้นำเสนอบทความเรื่อง Information processing in Psychology[18] โดยแบ่งสาระเนื้อหาของข้อมูลออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) Serial processing theory เนื้อหาที่มีลักษณะแบ่งออกเป็นหมวดหมู่แตกต่างกันต้องอาศัยการเรียนรู้ตามลำดับของเนื้อหา 2) Parallel processing theory เนื้อหาที่มีลักษณะเชิงซ้อนเปรียบเทียบกันระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม 3) Hierarchical processing theory เนื้อหาที่มีลักษณะการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ถูกแบ่งเป็นชั้น ๆ จากความสำคัญมาก หรือผู้ศึกษาให้ความสนใจมากไปหาข้อมูลที่สำคัญน้อย หรือผู้ศึกษาให้ความสนใจน้อย Arlin Kuncic ได้กล่าวว่าการเรียนรู้เนื้อหาสาระของข้อมูลทุกประเภทต้องดำเนินเป็นไปตามขั้นตอนของการเปิดรับข้อมูลของสมอง โดยแบ่งหลักสำคัญออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ[19]

1) Encoding คือกระบวนการเปิดรับข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระทั้งหมดที่ปรากฏในการศึกษา รวมทั้งบริบทของการสถานที่เรียน ความทรงจำพื้นฐานตั้งแต่รูปแบบห้องเรียน สถานที่นั่ง หนังสือเรียน เพื่อนในชั้นเรียน รวมทั้งเนื้อหาสาระในห้องเรียนจะถูกสมองจดจำ และทำความเข้าใจในเบื้องต้น การทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระของข้อมูลที่ได้รับเป็นไปตามสภาวะทางสังคมและจิตวิทยาของผู้ศึกษา รวมทั้งประสบการณ์และค่านิยมที่สั่งสมมาตั้งแต่พัฒนาการของสมองเกิดขึ้น การศึกษาที่เกิดขึ้นไปไปตามความพอใจและความสมัครใจของผู้ศึกษา เมื่อมีความยินดีพอใจในเนื้อหาสาระที่ได้รับก็จะเกิดความสนใจเป็นพิเศษ หากข้อมูลได้ไม่ประทับใจหรือไม่สนใจก็จะรับข้อมูลเหล่านั้นประมวลไว้ในความทรงจำ ข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้รับจะถูกบรรจุในหมวดของความจำระยะสั้นที่มีต่อข้อมูลและสิ่งกระตุ้นให้เกิดความทรงจำ เพื่อเป็นข้อมูลรวมของการจดจำของสมอง

2) Storage คือกระบวนการเคลื่อนย้ายจากความจำระยะสั้นของสมองไปสู่ความจำระยะยาวของสมองเพื่อเก็บสะสมเป็นประสบการณ์จากการศึกษา ในขั้นตอนนี้สมองจะคัดสรรจากสถานการณ์ เหตุการณ์ เรื่องราว รวมทั้งเนื้อหาสาระที่สะเทือนใจ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบที่มีต่อผู้ศึกษา การจดจำย่อมเป็นไปตามความสนใจของผู้ศึกษา ผู้ศึกษาที่สนใจจะขวนขวายศึกษาเพื่อให้เกิดความทรงจำได้ในที่สุด

---

[17] พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาม (2539), หน้า 8

[18] Arlin Kuncic, **The Anxiety Workbook: A 7-Week Plan to Overcome Anxiety, Stop Worrying, and End Panic,** Toronto, Canda, Calisto Publisher. Page D.

[19] Arlin Kuncic, **The Anxiety Workbook: A 7-Week Plan to Overcome Anxiety, Stop Worrying, and End Panic,** Toronto, Canda, Calisto Publisher. Page 74.

กระบวนการให้ความทรงจำเกิดขึ้นเริ่มตั้งแต่การทบทวน การท่องจำ การทำความเข้าใจ การฟังคำอธิบายซ้ำ การสอบถาม ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันความไม่พอใจในเนื้อหาสาระและบริบทของการศึกษาก็เป็นมูลเหตุสำคัญให้เกิดความทรงจำที่ไม่ดี ข้อมูลทั้งหลายจะถูกประมวลไว้ในความทรงจำระยะสั้นในลำดับแรกและถูกประมวลเป็นความจำถาวรในที่สุด

3) Retrieving คือการที่ระบบจัดการข้อมูลของสมองมุ่งเน้นไปยังเนื้อหาสาระที่ได้เก็บสะสมไว้ทั้งความจำระยะสั้น และความจำระยะยาวเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความต้องการในชีวิตประจำวัน การนำข้อมูลจากการศึกษาที่ได้จากการสะสมไว้ในความทรงจำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนการทำซ้ำเช่นท่องให้คล่องปาก ทำซ้ำจนเกิดความชำนาญ ในการจัดการข้อมูลจากความจำระยะสั้นที่นำไปสู่ความจำระยาว และความจำถาวรในที่สุดต้องเกิดจากกระบวนการการทำซ้ำในข้อมูลที่ผู้ศึกษาสนใจเป็นพิเศษ ในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาจะพัฒนาความจำควบคู่ไปกับความพยายามในการทรงจำไปในคราวเดียวกัน ความพยายามในการทรงจำคือการย้ายฐานข้อมูลจากความจำระยะสั้นไปยังความจำระยะยาว ที่เรียกว่าทำให้เกิดความชำนาญ ผู้ศึกษาจะเกิดความมั่นใจในเนื้อหาสาระที่ได้ศึกษา และมีความพร้อมเพื่อเปิดรับข้อมูลพื้นฐานที่มีความเข้าใจอยู่แล้ว เกิดทักษะในการเปิดรับข้อมูลใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับแต่มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้ศึกษามีความชำนาญในเบื้องต้นนั้น

4) Transformation คือขั้นตอนสุดท้ายที่สมองนำข้อมูลที่บันทึกไว้ในความทรงจำเพื่อพัฒนาสู่ความเข้าใจ และพร้อมเป็นความรู้อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของการตีความ การประเมินสาระ และการพัฒนากระบวนการตัดสินใจในความคิดและการกระทำทั้งหลายที่ได้จากความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ถูกบันทึกไว้ในสมอง สามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อกระบวนการทางความคิดที่นำไปสู่คุณค่าและประสิทธิภาพของการกระทำ และก่อให้เกิดสัมฤทธิผลทางการศึกษาของผู้ศึกษา พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา การแสวงหาเหตุและผล การสร้างและตีความทฤษฎีทางความคิดใหม่ ๆ เกิดค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของการศึกษา

ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่กับแนวพุทธธรรม

พระกรุณาธิคุณที่ทรงแนะนำแนวทางบูรณาการการเรียนรู้ผ่านโสตานุคตสูตร มีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมหลักการและประเด็นสำคัญในกระบวนการการเรียนรู้สมัยใหม่ จากการพิจารณาข้อสรุปที่ได้จากขั้นตอนการเรียนรู้ข้อมูลของ Arlin Kuncic พบว่าผลการวิจัยเรื่องกระบวนการรับข้อมูลเชิงจิตวิทยาเชิงสมองเป็นไปตามคำแนะนะที่พระพุทธองค์ทรงมีพระราชดำรัสในโสตานุคตสูตร อย่างชัดเจน กล่าวคือขั้นตอนของการทรงจำข้อมูลของสมองเพื่อการเรียนรู้ 4 ระดับ

1. Encoding ขั้นตอนการสะสมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลใหม่ ๆ ที่ได้รับจากการศึกษาเพื่อส่งต่อไปยังสมองให้เกิดความทรงจำเป็นไปตามหลักการของการสะสมสุตตะ คือ *โสตานุคตา* การเปิดรับฟังข่าวสารข้อมูลอย่างตั้งใจ

2. Storage ขั้นตอนการประมวลข้อมูลเข้าสู่ความจำระยะสั้นผ่านกระบวนการทำซ้ำ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแนะนำผ่านการท่องจำให้ติดปาก คือ วจสานุเปกฺขิตา การบริกรรมเป็นการทำซ้ำด้วยจิตที่

ประกอบด้วยสติสามารถทำให้เกิดความทรงจำระยะสั้นที่ส่งต่อไปสู่กระบวนการบันทึกของสมองเป็นความทรงจำระยะยาวในที่สุด

3. Retrieving ขั้นตอนการที่มุ่งเน้นการโอนถ่ายข้อมูลจากความทรงจำระยะสั้นไปสู่ความทรงจำระยะยาว ต้องอาศัยการทำความเข้าใจในข้อมูลเนื้อหาสาระที่ได้ศึกษาเป็นอย่างดี คือ *มนสานุเปกฺขิตา* ความเข้าใจจะทำให้ความทรงจำเกิดขึ้นได้ง่าย สมองสามารถโอนถ่ายข้อมูลที่ทรงจำได้ในระยะสั้นผ่านความเข้าใจสู่การบันทึกไว้เป็นความทรงจำระยะยาวในที่สุด

4. Transformation ขั้นตอนสุดเมื่อข้อมูลเนื้อหาสาระที่ได้ศึกษาถูกบันทึกไว้ในความทรงจำระยะยาว เมื่อมีเหตุอันควรที่สมองต้องนำข้อมูลที่บันทึกไว้เพื่อใช้ในการตัดสินปัญหา วิเคราะห์ประเด็น ทำการวิจัย วิจารณ์สถานการณ์และข้อพึงวิเคราะห์ต่าง ผู้ศึกษาสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด

โสตานุคตา	ฟังอย่างตั้งใจ	Encoding	Acceptance
วจสา ปริจิตา	ท่องให้คล่องปาก	Storage	Short term memory
มนสานุเปกฺขิตา	ทบทวนให้ขึ้นใจ	Retrieving	Long term memory
ทิฏฺฐิยา สุปฏิวิทฺธา	นำไปใช้ได้	Transformation	Usage

เปรียบเทียบโสตานุคตสูตร กับ Information Processing

ภาพที่ 2 แสดงความสอดคล้องของ Information processing กับพุทธดำรัส

บทสรุป

ทฤษฎีการการเรียนรู้ที่ปรากฏในภาควิชาการเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการศึกษาภาคปฏิบัติคือการการฝึกฝนอบรมกาย จิตใจและปัญญา ตามหลักพุทธธรรม คือ ไตรสิกขา[20] การอบรมทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ไตรสิกขาจึงเป็นระบบการปฏิบัติในพุทธศาสนาเป็นระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ การจัดการเรียนรู้ด้านกาย การอบรมทางกาย (กายภาวนา) การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น การจัดการเรียนรู้ด้านสังคม การจัดการเรียนรู้ทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) การเจริญศีลความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความ

[20] ที.ปา.(ไทย) 11/228/231

เดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม การจัดการเรียนรู้ด้านจิตใจ การอบรมทางจิต (จิตภาวนา) ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย การจัดการเรียนรู้ด้านปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง[21]

พระพุทธองค์ทรงชี้แนะแนวทางการบูรณาการการเรียนรู้พุทธธรรมไว้อย่างสมบูรณ์ เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจอย่างยิ่งที่นักวิชาการการศึกษาของประเทศตะวันตกเพิ่งจะค้นหาคำตอบและแนวทางเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ปริยัติธรรมให้เกิดสัมฤทธิผลตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำ กระบวนการเรียนรู้เกิดจากการลงมือทำอย่างตั้งใจด้วยการเปิดรับฟังข้อมูลเนื้อหาสาระของพระธรรม เมื่อผู้ศึกษาเข้าใจและเข้าถึงพุทธประสงค์ที่อยู่ในหัวข้อธรรมต่าง ๆ และตั้งใจปฏิบัติตามคำชี้แนะแล้ว ปฏิเวธธรรมคือการบรรลุธรรมย่อมบังเกิดแก่บุคคลที่ตั้งใจศึกษาให้บังเกิดผลตามกำลังสติปัญญาและความเพียรในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก , 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย.** (2539). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แกนนำการศึกษา (ภาคต้นของหนังสือ ปรัชญาการศึกษาของไทย).** (2556), กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์.

พงศกร มงคลหมู่, **การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม,** (วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563).

อารี พันธ์มณี. **จิตวิทยาการเรียนการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 5. (2544). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.

Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., Wittrock, M.C. (2001). **A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A**

[21] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แกนนำการศึกษา (ภาคต้นของหนังสือ ปรัชญาการศึกษาของไทย).** (2556), กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์. หน้า 9

revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Pearson, Allyn & Bacon.

Arlin Kuncic, The Anxiety Workbook: A 7-Week Plan to Overcome Anxiety, Stop Worrying, and End Panic, Toronto, Canda, Calisto Publisher. Page D.

Bloom, B.S. (Ed.). Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., Krathwohl, D.R. (1956). **Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain**. New York: David McKay Co Inc.

Churches, Andrew. **Bloom's Digital Taxonomy**. (Online) Available: http://edorigami.wikispaces.com/Bloom%27s+Digital+Taxonomy.